

אפשר להנצחה\ברכה על גבי הגילון
באחת מן האפשרויות הבאות:
במעדות הממוחשבות של "גדרים פלוס"
לפי החיפוש: קופות נוספות, "רוממות" - גילון שבועי לבני התורה
או בטלפון "קו רוממות": 0722-588477 (+972-722-588-477)
כמו כן ניתן מענה אנושי בכל עניני הגילון בטלפון הנ"ל שלוחה 3
או במייל המערכת: b264464@gmail.com
מכתבים למערכת ניתן לשלוח גם בפקס: 077-4447954
בכל עניני הגילון בארה"א ניתן לפנות להרב דוד יהודה פיינרסון שליט"א
במס': 845-3007324 ובמייל: aishduvid@gmail.com

הרב יצחק לויסון משולחן המערכת

רוממות הפרשה

מפניי הפרשה

אז ישיר משה (טו,א)

במשנ"ב (סימן נא סק"י) כתב בשם ה"חוק"ק יואמר שירת הים בשמחה וידימה בדיעהו כאלו אותו היום עבר בים, והאומר בשמחה מוחלין לו עונותיו, עכ"ל.

וביאר בזה באב"ד טבריה, הגאון הגדול רבי אברהם דב איוערבאך זצוק"ל: נראה לומר, כי הנה בעת שירת הים היה קידוש שם שמים בכל העולם "שמעו עמי" ורצון חיל אחר ישיבי פלשת", וכלל ישראל בשירה ראה את המושך הבריאה במציאות החדשה של קידוש ה' שנעשה בקריעת ים סוף, תבאמו ותשמעו פהו נחלתך מכוון לשבתך פעלת ה' מוקדש אני פוננו לך יידי, והיינו שהיה צריך להתבטל כל ענין המלחמות בכיבוש הארץ, והיו מקבלים את ארץ ישראל בלי מלחמות, והיה הקב"ה בונה את בית המקדש וכדכתיב: "מקדש ה' פוננו יידי".

אלא שבא עמלק וקפץ לתוך האמבטיה הרוחת וביטל את הקידוש ה', וציננה. עשה שילול ה', וקלקל את הרושם של קריעת ים סוף. נמצא, כי עיקר המלחמה בעמלק עם עמלק זה להשאיר את הרושם של הקידוש ה' שהיה בקריעת ים סוף, ולא להצטנן מהקריעות של עמלק. ואם כן זהו המעלה הגדולה של הקורא לא ישיר בשמחה וככוונה כמו שעובר בים, שכן הוא מתחבר לקידוש ה' שהיה אז.

ואף אצל רחב מציון שגם אחרי ארבעים שנה אמרה הרמב"ם: "ידעתי פי נחן ה' לכם את הארץ וכי נפלח איתמחש עלינו וכי נגמול כל ישיבי הארץ מפניכם, פי שמענו את אשר הוסיף ה' את מי עם סוף מפניכם וגו' ונשמע ויפס לקבנו אל קמה עוד רוח אביש מפניכם פי ה' אלוקים הוא אלקים פשמים ממעל ועל הארץ מתחת". והיינו שנשאר אצלה הרושם עוד הרבה שנים אצלנו, אך עמלק לא היה עשוי עמלק, ומיד לאחר קריעת ים סוף קפץ לאמבטיה הרוחת. כל שירת הים שלנו צריכה לחדש בנו את רגשות הקידוש ה', לצאת מהקריעות שהטיל עמלק!

"ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם ביום" (טז, א)

איתא במכילתא: לא ניתנה תורה אלא לאוכלי לחם, הא כיצד היה יושב דורש ולא היה יודע מהיכן אוכל ושותה ומהיכן היה לובש ומתכסה, הא לא נתנה תורה ללרש ולא לאוכלי לחם.

ביאר בזה הגאון הגדול רבי אליהו ברוך פינקל זצ"ל מראשי ישיבת "מיר": ביאר והניח, כי רק מי שיש לו מדת הבטחון יכול ללמוד תורה בלא טרדות והפרעות, ואוכלי לחם והורגלו במדת הבטחון שהיה להם בידם כדי אכילת מחוה, ודוקא מחמת כן יכלו לקבל את התורה, אבל מי שטרוד בהשגת מנותותיו ואינו בוטח בהקב"ה, אינו יכול להסיר הפרעות ולא ולקבל על עצמו עול תורה.

ובחובות הלכות (שער הבטחון פי"א) במובא שבבטחון נתן מנוחת הנפש, וא"כ כיון שאוכלי לחם היו בעטחון, על ידי זה יכלו ללמוד תורה במנוחת הנפש. וכיצא בזה איתא במ"ק יומא (עה ע"ב) שהשילוי שבאלו בני ישראל לבמדבר הוא משלוח שלוח.

והנפיק לבמדבר בזה את מה שאנו אומרים בתפילת שחרית: "בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדנו חוקי חיים", וזהו דבריו המכילתא, ולא נתנה תורה אלא לאוכלי לחם, וכפי שנתבאר שהיה להם מדת הבטחון ומנוחת הנפש, רבעבור אבותינו שבטחו בך על כן יכול ליתם לחיים חיים, היינו קבלת התורה.

ובאמת הבחינה של אוכלי לחם רק בדור המדבר, אלא בכל דור ודור וכפי שנתבאר בסוף פרשת בהר, וזה ענין צמצנות המן וכמבואר ברש"י (להלן ט"ז, ט"ב), וכיון שהלחין כן, הדרי ידוע שקבלת התורה מתחדשת בכל שנה ושנה, וכיון שלא ניתנה תורה אלא לאוכלי לחם, הרי על כרחך שיש בחינת 'אוכלי לחם' לדורות ולדורי דורות.

"בתת ה' לכם ערבור בשר לאכל ולחם נבצר לשבע" (טז, א)

ובגמ' (יומא ע"ב), מבאר למה דוד הרך את ארץ של יאכל אדם בשר אלא בלילה, וכי, בתחלה היו ישראל דומין בתורגומן שמנקרין באשפה, עד שבא משה וקבע על זמן סעודה. לדמונו מכאן את החשיבות הגדולה של זמן סעודה, ולחם זה "תורגומלים שמנקרין באשפה". רבינו הגדול מן בעלי ה"אבי עזרי"א זיע"א נתן לזה טעם: פעם קלעתי לכפר נידח ברוסיה, וישנתו ביאת יהודי אחד. לא היה איתי שעות, ובביתו - בכתתו, לא היה אורלוגין, אלא שאלתי אותו, השיב לי, שאין שעות בכל הכפר כולו ומתחת: "כיצד פשטת לחיות ללא שעות אן הוא כלל לא הבין, לשם מה השעתו חותין? כשהוא רוצה לאכול הוא אוכל, כשהוא רוצה לישון הוא ישן, כשהוא רוצה להתפלל הוא מתפלל...".

סיים מרן זיע"א ואמר: לא כך היא דרכה של תורה! אלא "לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים", יש זמן ללימוד, יש זמן לתפילה, יש זמן לאכילה ויש זמן לשינה.

רוממות הזכרון

זכרם של גדולי התורה

מרן הגאון הגדול רבי משולם דוד הלוי סאלאווייזק זצוק"ל

ביאורים ופנינים שונים מתוך כתבי תלמידו הרה"ג רבי מרדכי דוד גערפאן שליט"א

אני לא אצטק כמו כן על שואלים כאלו, הרי שהם ישארו כל ימי חייהם עם ה"עמ"א ארצות" שלהם, אבל כשאני יטיח דברים כנגדן יתעוררו לשאלו טוב ויחרו, ויחשבו על טעותות, ויחשבו כמה פעמים לפני ששואלים... וכן אצל הראשונים יש חשבון בערה בהם קנאת ה' וסברו שאין כן הדברים, כתבו לשונות אלו ללמדו איך לחשוב כדבעי.

סיפר הגרמ"ד שראש ששה ה"בית" הלווי בבורשא ובאו לבקר הבעה"ב דמינסק, והבעה"ב דבריסק, והנה, את הבעה"ב דמינסק היה מכבד מאוד, ואילו הבעה"ב דבריסק לא קירב כלל, ותמחה ורצה ב"בעה"ב בבורשא, מה פשר הדבר, אמרו מי שישכיר את ביתו לרבי ישפרו את ביתו וכדו', וכשמעו הבריון על כך אמר אני ששכיר לו בית, ונראה מי ענין להזיק את רכושו, וכשהוא הביה"ל זאת החליט לעזוב את העיר ואמר שאינו רוצה שיהא מצב שהבריון הגוי יא זכאי והיהודים יהיו חייבים, משא"כ דבריסק כיבדוהו מאוד, והיה צריך אל כך להיות להיפך, והסביר שבמינסק למרות שהיה לו דיאות מ"מ חסידי ובעיני דבריסק שבמינסק למרות חסידי במאה אחוז, או רודפים לגמרי או חסידים לגמרי... אבל אלו שברביסק כל אחד היה חצי שונא וחצי חסיד, וע"כ כך התנהגתי עמם...

כל מקדש שביעי

בפיטו לשבת אומרים 'משוך חסדיך ליודעך קל קנא ונוקם', והנה כל מתבונן שיתומו, כי כאשר מבקשים חסד מהקב"ה יש להזכיר מדת חסדו ואורח וכוונתו, ומהו שמזכירים המידה של 'קל קנא ונוקם'.

וביאר הגרמ"ד עמ"י המבואר בבית הלוי (פרשת בשלח דרוש טז) שישועת של ישראל יכולה להיות בשני אופנים, או בזמן שיעשו תשובה שאז יזכו בזכות מעשיהם להטיב להם, ומישועתן של ישראל יצמח העונש לעולם וכו'. וכן יכול להיות להיפך, שגם אם ישראל לא יהיו זכאים לחילה, עם כל זה כשתחלץ סאתן של זרע עמלק ויגיע זמן חורבנם להענישם על עונם, מזה יהיה צמח שיועיל לישראל, ועל ידי מדת הדין שיהיה על עמלק תצמח שיועיל לישראל, עכ"ל, יעו"ש, באופן שנמצא דאפשר וע"י הנקמה מעמלק יוצא חסד לישראל.

ונראה דהוה שאומרים 'משוך חסדיך ליודעך קל קנא ונוקם', דכשהוא נוקם מעמלק ע"י זה מבקשים אנו שיצא חסד לישראל, דגם מהמדמה של נוקם ונוקם צמח חסד לישראל. וזהו גם הלשון 'משוך' המוקמה בקרב החסד, ולא שהנקמה עצמה תהא החסד. וזהו נמי 'ליודעך', דלחסד זה אין צריך אלא שיהיו ישראל - יודעך, ולא צריך דרגות לזה. וזהו גם המשך: 'שמחם בבנין של ארץ בנין תבתיקים', וכמו שמפרש הבית הלוי אך דכתיב (ישעיה ס"ה) 'כי הנה החשך יססה ארץ וערפל לאמנים ויזעה ה' וכבודו עליך יראה', דהיינו ע"י החושך לאומות העולם, יצמח אור לישראל, וזהו 'כאור בנין תבתיקים'.

והנה הבית הלוי שם כתב, דלא תתכן שהגאולה תבוא אם שרקב"ה מעניש את אומות העולם על רשעותם, אלא אם גם עם ישראל קיימים מחטא זה, וע"ש, ולפ"ו נמצא, דכאשר תבוא הגאולה באופן זה, ודאי יהיה אז בירור גדול מן נקי מהחטא שעליו מענישים את אומות העולם, ולא כל אחד יזכה להגאל באופן זה, ומי יזכה להגאל, הלא מפורש הוא בצפניה (ג"כ) 'והשארתי קרברך עם עד ול' וגו', וזהו 'משוך חסדיך ליודעך', דהיינו ה' עם אלו שחוסים בשם ה'. 'וע"ש בבית הלוי בפרשת תורומה'.

1. א"ה, וכן י"ל בדברי התוס' בערכין (ט"א, ו) כ"ח (כסם) דבאמת לא היו מוכרחים לעבור בים ככלל, ובה' י"ל דהיה מטרה להטעת המצרים.
2. ועל שאלת הלם הממשך דברי הרמב"ם (שם) צרכנו למון הוריד לנו את המן, מצאו בעק הלם את האבן, וצ"ל מאי מן מוכר צרכנו 'ולנו' ואילו ביום קאמר 'צמחו' ורצה ה"ל לבא עם ע"י תורגומן (ו"ב) שהערב רב היה שיקבשו המים 'ועשו שמי' עם המים והאש והחן ה' אל כל ישראל
3. א"ה, צ"ע א"ה האיקוטורין 'שהיו עמתן' האם כל בעת ידועו שעוד לא זבחו את זבוחיהם, ובקרבן הבינו שהם שונים ולא שעתם לחזור למצרים, ע"כ מ"ד חזר לפרעה וכו'.
4. א"ה, צ"ע א"ה חיו"ה היה ש"חמו" אצל פי החירות ולהטעת שם, ואין חזר באופן שיראו אותם המצרים שונים, והכל באותו יום-יומים.

"ויאמינו בה' ובמשה עבדו" (יד, לא)

הקשה תלמיד אחד, על דברי הרמב"ם (פ"ח מ"סוה"ת ה"א) 'משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה, שהמאמיני ע"פ האותות, יש כלבו דופי שאפשר שיעשה האות בלאט וכשוף, לא להביא אהיה על המבואה, היה צריך לפי הצורך עשאו, לא להביא אהיה על המבואה, היה צריך להשקיע את המצרים! קרע את הים והצולל בתוכו, וצ"ב מה שכתב הבית הלוי (פרשת בשלח ד"ה ויראו) אבל בשביעי של פסח היה הכל להיפך דעיקר הגם היה מה דנקרע הים לפני ישראל ונמצא דעיקר הגם היה להשועתן של ישראל וזוהו יצאה נקמה למצרים...'. הרי דעיקר הקריעת ים סוף היה לפני ישראל, והרי זה נגד דברי הרמב"ם שהמטרה היה הטעת המצרים.

ואמר הגרמ"ד, דאה"נ סיבת קריעת ים סוף היה בשביל שישאל יצילו, אכן מה שהקב"ה בחר בדרך זו ולא באופן אחר להציל את ישראל, אלא רק ע"י קריעת ים סוף, זה היה בשביל הטעת המצרים בים, וצ"ב.

ודימה לזה משיב' בחידושי מרן זיע"א הלוי (פרשת בארשית ד"ה ע"ז ב.) על הגמ' בע"ז שיעלתי לבוא אמרו הגויים שהכל עשו בשביל ישראל והקב"ה עונה להם בשביל עצמכם שיעתם, וביאר הגרמ"ד דבאמת אין שום שקר בדבריהם, שענה באמת יראו שהכל בשביל ישראל (פי לעתיד לבוא) וע"כ שיראו הכל בשביל ישראל יבואו לתבוע שכם, וע"י משיב הקב"ה שבעשייתכם כוונתכם היתה בשביל עצמכם, ורק דאני ה' יסבבתו שהכל יא לא למטרת ישראל עיי"ש. חזו"ן ג"כ דאה"נ נמצא דאז כשעשוהו לצורך עצמם עשוהו, מ"מ הקב"ה סיבב מה שיהא נעשה באמת לצורך ישראל, והי"נ אה"י דהיה להציל ישראל מי"מ ה' סיבב זה כדי שטיבעו המצרים וכני"ל, וכן הוא הדבר שהכל בשביל ישראל, ולא כך שכל מה שהגויים משקיעים בא"י, במימון יהודים, הוא בשביל ישראל, אלא גם מה שעושים כביש בהודו, וביפן, הכל בשביל ישראל, וזה נראה ונוכח לעתיד לבוא.

"דבר אל בני ישראל וישבו ויחנו לפני פי החירת" (יד, ב)

ופירש רש"י וישבו לאחוריהם, לצד מצרים היו מקרבים יום השלישי, כדי להטעות את פרעה, שאמר טועים הם בדרך. והענין תלמיד אחד דלהלן (פסוק ה') 'ויגד למלך מצרים כי ברח העם' ופירש רש"י 'איקוטורין לצד עמם, וכיון שהגיעו לשלשלת ימים שקבעו לילך ולשוב, וראו שאינן חוזרין למצרים באו והגידו לפרעה ביום הרביעי, ובחמישי שוב ובשישי רדפו אחריהם, והרי אם מתחלה הלכו בישראל מהלך שני ימים וביום הג' חזרו מהלך יום אחד, אי"כ נמצא דהיו אז חרומים ממצרים קר מהלך יום אחד, ואמאי פרש"י שיום חמישי וששי רדפו אחריהם. הרי ישראל הרחיקו קר מהלך יום אחד משחזרו לאחוריהם וביום אחד מספיק להמצרים להשיגם?

ואמר הגרמ"ד בפשיטות דהנה באמת במה שראו האיקוטורין שחזרו ישראל מהלך יום אחד, במה ראו שישאל טועין, הרי אדרבה היה להם לחשוב שבני חזרוני למצרים, ומה להם לחל לדרוף אחר בני, וצ"ל דראו את בני ישראל חוזרים שוב ופניהם ומרחיקים מארץ מצרים, דבהו ידעו שהם טועים, וא"כ משחזרו ישראל לפניהם נמצא ששוב היה מהלך ב' ימים ממצרים להשיג את בני".

בתשובה לאחד ששאל שלא בהוגן, אמר הגרמ"ד שכבר מציון ברבותינו הרשונים ובגדולי האחרונים ביטויים חריפים, אבד כלפי השני במלחמות של תורה... וכן בנידון דנך, אם

לעילוי נשמת הגאון הצדיק המופלג יעקב בתרוב בנחלה ובנשות כהרענו ומקבושה רבי נתן נטע ב"ר יוסף חיים מלססנדרה זצוק"ל זצ"ל נ"ל שבעת תשפ"א ה.ג.צ.ב.ה. הונחה ע"י רעייתו בתרוב בתרוב הרבנית תת"ל לעילוי נשמת הרבנית הצדיקנית מרת פנחס פס"ה קרלנשטיין ע"ה בת זמנא רבי שמואל ברוך ורבי זצ"ל א"ה לקבנו מן ראש הישיבה לירודא זצוק"ל נ"ל ע"פ ש"כ בשבט תשנ"ו ת.נ.צ.ב.ה. הונחה ע"י נדה הר"ר רבי אריה קרלנשטיין שליט"א ראש רשת תובללים "אהל חנו"

הוקדש לזכות החתן המופלג בתורה ויראה וכל מדה נכונה הבה"ל מבר רחמי פרוץ שליט"א ממתי ישיבת פוניבז' בן הרה"ר רבי אהר"ם שיעורו רובין שליט"א לזכר שמוחת ישיבאוי בשנת תת"ל ע"כ הבלה המהוללה תת"ל בתי בר אברהם פראג שליט"א זכרת אברהם רבי שמואל פס"ה פאלי באוונת ושל ב"ב אשר התקיים א"ה ביום ג' ט"ו בשבט בארמונות חן ב"ב שישבו לבנות בית נאמן בישראל מלא רדת ויראת' שאפתנות המורה ברך ישראל סאב בנות ובנותה בשבעת ברכי והוצלחה וכל טוב לפאת המשפחות הנכבדות והמשתרם ביום בית ישראל אכ"ר

קדושת נשמת מרן רבינו הגדול שר התורה והיראה ראש ישיבת "הייסק" הגאון החסיד רבינו משה' דוד מ"ה בן גאון שרלא מוכבד"ג מ"ה ז"ל מנה" סאלאווייזק זצוק"ל זצ"ל

העמיק תלמידי אלפינים ברמת התורה והמחוקק מורה כל ימינו לא פסק פומיה מניקרא מעלה של תורה מיתן סורוס' חלם למלחמה ה' בקצרת אש ברך המורה מאבותינו מעתיקי השמיעת נ"ל ע"פ ש"כ בשבט תשפ"א ת.נ.צ.ב.ה. הונחה ע"י תלמידו הרה"ר רבי מרדכי קניג שליט"א ראש ישיבת "שירת המורה" ורשומ"ל

הוקדש לזכות החתן המופלג בתורה ויראה וכל מדה נכונה הבה"ל מבר רחמי פרוץ שליט"א ממתי ישיבת פוניבז' בן הרה"ר רבי אהר"ם פישל פורמן שליט"א לזכר שמוחת ישיבאוי בשנת תת"ל ע"כ הבלה המהוללה תת"ל בתי בר אברהם פראג שליט"א זכרת אברהם רבי שמואל פס"ה פאלי באוונת חן ב"ב אשר התקיים א"ה ביום ג' ט"ו בשבט בארמונות חן ב"ב שישבו לבנות בית נאמן בישראל מלא רדת ויראת' שאפתנות המורה ברך ישראל סאב בנות ובנותה בשבעת ברכי והוצלחה וכל טוב לפאת המשפחות הנכבדות והמשתרם ביום בית ישראל אכ"ר

הוקדש לזכות החתן המופלג בתורה ויראה וכל מדה נכונה הבה"ל מבר רחמי פרוץ שליט"א ממתי ישיבת פוניבז' בן הרה"ר רבי אהר"ם פישל פורמן שליט"א לזכר שמוחת ישיבאוי בשנת תת"ל ע"כ הבלה המהוללה תת"ל בתי בר אברהם פראג שליט"א זכרת אברהם רבי שמואל פס"ה פאלי באוונת חן ב"ב אשר התקיים א"ה ביום ג' ט"ו בשבט בארמונות חן ב"ב שישבו לבנות בית נאמן בישראל מלא רדת ויראת' שאפתנות המורה ברך ישראל סאב בנות ובנותה בשבעת ברכי והוצלחה וכל טוב לפאת המשפחות הנכבדות והמשתרם ביום בית ישראל אכ"ר

רוצמות ההלכה

הרב
יעקב
ליינר

נושא בפרשה

”ביום
הששי
לקטו

לחם משנה“ (טז, כב) אכילת פת בסעודת מלוה מלכה

כתב החזקוני: הוא אשר דבר ה' שאמר למעלה והיה ביום הששי והכיני את אמר יביאו. ואת כל העדף על הראוי לשתיה עזודות של שחרית וערבית של יום הששי הניחו לכם למשמרת ועבדית של שבת, גזרת מלך שלא יסריח, והוא הדין לסעודת מוצאי שבת, ע”כ, והיינו שהשאירו מהמן לסעודת מלוה מלכה.

ופסק השו”ע (או”ח ש, א): לעולם יסדר אדם שלחנו במו”ש כדי ללוות את השבת, אפילו אינו צריך אלא לכזית. ובמגן אברהם כתב בגמרא אלא דבשל בשר במוצ”ש כתב דבר אחר, ובמנינו שמאחרין כל כך סעודה שלישית שאין יכולין לאכול במוצאי שבת יכולין לקיימה בפירות. ובאשל אברהם (בוטשאטש שם) כתב: ומי שאין לו רצון אז לאכול לחם, אין מוטל עליו לטרוח לאכול גם לחם, ואין שמעונו מהש”ס והפוסקים לאכול לחם. רק מכל מקום יסדר במפה, שיהיה מעין סגנון סעודת ערב קצת.

אולם בביתא הגר”א שם כתב דדוקא בפת כמו בער”ש. ובמשנ”ב (סק”א) כתב: משמע בגמרא דיקבע סעודה זו על הפת לכתחילה כמו בשאר סעודות של שבת, והוא כמחילה דטוב לכתחילה להדר אותה בבשר או בשאר תבשילי אש ים לו, ואם אין לו או שחושש לאכילה גסה כגון בקיץ שמאחרין בוונגו לאכול הסעודה ג’ סמוך לערב יקיימה במזונות או עכ”פ בפירות.

והרב בנימין פישר שליט”א אמר לי: היה מעשה שרבינו מרן ראש הישיבה בעל ה”דרכי שמואל” זצוק”ל פגש אותי במוצאי שבת בהיותי לומד בישיבת ’מעלות התורה’, ושאלני אם כבר אכלתי סעודת מלוה מלכה. והשבתי לו, ששכר אכלתי ’מזונות’ מלמה מלכה. אך רבינו ז”ל הורה לי שיש לחיוב לאכול דוקא המוצאי, בהרמ”ם הרי משווה את סעודת מלוה מלכה לג’ סעודות: ורבינו הוסיף לציין את המעשה המשובח על אשתו של הגר”א, שקיבלה על עצמה להתענות הפסקה והפסיקה בסעודה שלישית, והדבר אחר הבדלה שכבה בשבת, ויודע דרכה להגרי”א ושולח לה שכל הפסקות עדיין לא יתקן הפסד מלוה מלכה אחת, אז תיכף קמה ואלכה.

ועוד הוסיף רבינו לציין את המסופר על רבינו הגר”א בספר אור חדש: ’גרמתי שפעם אחד באו אלי ממלמדי הגר”א מוואלאוין במוצ”ש ושאלו ממנו רבינו אם אכל סעודת מלוה מלכה, והשיב לו שכעת אינו בקו הבריאה ומתיריא שלא יזיק לו, ועל כן היקל לקיימה בעונת דשא שחוק ממנו רבינו וצויה לו לקיים תיכף הסעודה בבית רבינו. והוסיף רבינו שיש ענין חיוב גדול בסעודת מלוה מלכה, ואין לזלזל בה ח”ו.²

זמן הסעודה

כתב המשנה ברורה (שם סק”ב) כשם שצריך לכבד ברורה ככניסתה כך צריך לכבדה ביציאתה, כשם שאדם מלוה את המלך במצאתו מן העיר. ומעט זה נראה שטוב להקדימה כדי שתהיה סמוכה ליציאת השבת, ואם אין תאב עדיין לאכול מהנכון עכ”פ שלא יעסוק במלאכה בקבע עד שקיים סעודה זו, ועיין בשערי תשובה דמשמע דאין כדאי בכל גוונא לאחר יתיר מאצות.

ובתוס’ מעשה רב להגר”א (וכו): הובא: פעם אחת הגר”א חלה והקיץ, ובטשבריא אדם צויה להעומדים לפניו לראות אם עדיין לא האיר השחר שילעסו אותו כזית פת בעל כרחי כדי לקיים מצוות מלוה מלכה. הרי דלדעת הגר”א קיום מצוות סעודת מלוה מלכה הוא כל הלילה.³

והוא הדין לגר”א ר”י סגרה שליט”א: רבינו מרן ראש הישיבה זצוק”ל היה מקפיד לטול

ידים למלוה מלכה, הבה פ ע מ י ם היה שר גם המבדיל, אולם היה פעמים שאכל לאחר חצות, ופעם אמרו לו על גדול אחד שהוא מקפיד לטול ידים מיד לאחר הבדלה, והוא ענה בענותונו שהוא יכול לשכוח לאכול ואני יכול לשכוח ללמוד. ובמוצאי שבועות שאלתיו בבית המדרש אם צריך מלוה מלכה ביו”ט, ואמר לי שבפוסקים משמע שלא צריך, אולם יש כאלו שאמרו שצריך אז בא נלך הביתה לאכול.

אכילת צנון

כתב בתוס’ מעשה רב להגר”א (שם): היה רגיל לאכול צנון במלוה מלכה, שהיה חביב עליו: וכתב לן הגאון רבי אליהו ויגו שליט”א: שמעתי מרבינו מרן ראש הישיבה זצוק”ל שנתמה על מה דמואב שהגר”א היה מאד חביב בעיניו צנון והיה אכלו במלוה מלכה, ולכאורה כיון שהצנון חביב בעיני הגר”א משום כן הקפיד להניח וליחוד למוצ”ש, דומיא דמה דאיתא בשבת (דף קט) שהיה מיחד כוליא למוצ”ש. אבל אמר רבינו ז”ל דבאמת הדברים מתהיין מאד ולא מסתבר דנשמע מניה דאדונינו הגר”א שהצנון חביב בעיניו, וגם קשה להבין מה חביבות יתירה יש בו בצנון וכי אין שרר מאכלות ערבות ומעדינים אחרים. ודגתי לפני רבינו ז”ל דודאי לא שמעו מניה הגר”א שהוא מחבב צנון רק שראו הנהגתו שהוא רגיל לאכול צנון במוצ”ש, וביאר בעל התוספת מעיר דודאי היינו משום דצנון חביב בעיני הגר”א, ואולי ניתן ליאמר דכנודע דבר הגמ’ (ברכות דף נז, ע”ז דף יא) דמעולם לא פסק מעל שלחנו של רבי צנון וחזרת לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, וביאר התוס’ בע”ז דלרנן של צנון וחזרת שהם מחתכין את הבני מעים ומפנין מקום לאכילה, וזה היה דרכו של הגר”א לאכול צנון לפנות מקום לאכילה דסעודה רביעית, ונענע לי רבינו בראשו.

ועוד הוסיף בזה הגר”א ויגו שליט”א: רבינו ז”ל היה מקפיד מאוד בענין סעודת רביעית מלוה מלכה. והיה נוהג ומורה לסדר השלחן לסעודת מלוה מלכה, והיינו לפנות הספרים שהיו פזורים על השלחן וכהנה, וכאמרו ז”ל בשבת (שם) לעולם יסדר אדם שלחנו במוצ”ש ע”פ שאי”צ אלא לכזית, והסמיכו זה לסידור השלחן ערב שבת, ומשמע דצריך להיות שלחן ערב ומסודר לסעודה רביעית. ורבינו ז”ל הדיק מאד לאכול מלוה מלכה קודם חצות, ודוקא בפת כהכרעת הגר”א (או”ח סימן ש’). כמ”כ היה מנהגו לאכול דג בסעודה רביעית. וכן היה שותה קצת יין, והראה מקור לזה מהתוס’ בברכות (יח, א) דמעשה ומתה אחותה של ר”ת והודיעו לו במוצ”ש ואכל בשר ושתה יין, וכן מבואר בשבת (שם ע”ב) דהו”ש שחית בהמה במוצ”ש, והיה מניעים במזמורי דמוצ”ש. וכן דרכו היה להקפיד בלבושי שבת עד לאחר סעודת מלוה מלכה.

אכילה מרובה סעודה שלישית

כתב הגאון רבי עמי גורן שליט”א: רבינו מרן ראש הישיבה זצוק”ל אמר שבסעודה שלישית אין דין חכם בעיניו בראשו שלא להרבות באכילה אם ככה”א לא יוכל לאכול מלוה מלכה. והגם שביסוד ושורש העבודה (שער פ’ טוף פרק י”ב) כתב שגם בסעודה שלישית נאמר שלא ימלא כריסו ממנה עד כדי שלא יאכל סעודה רביעית במוצ”ש, אמר רבינו שהדברים מתאימים וראויים. וכונתו רבינו שהוא על דרך העבודה והחסידות ולא ע”פ הדין. וסברת רבינו שדוקא בסעודת שבת אחת לשנייה נאמר כן שכולם בחודא דרגא, אבל סעודת מוצ”ש דרגא אחרת היא ואין למעט מסעודת שבת בשבילה. מיהו ביסוד ושורש העבודה ש”ל על פי מידת חסידות ושורש אמת נפש שלא להרבות יותר מידי כדי שיוכל לאכול סעודת מוצ”ש, ובלא”ה כבר כתב בתנא דבי אליהו שאפילו בשבת אל ירבה בבשר ויין יותר מידי.

בעלמא דקשטו. ובכף החיים (ש”טו) הביא מהזוהר דמי שאינו מקיים סעודת רביעית נושא לו כאילו לא קיים סעודה שלישית, דאז חביש לו שאלה בשביל סעודת הלילה, דכל אדם דרכו ללילה לאכול ואין זה לכבוד שבת.

3. **ובשער הכונות** (דף ס”א) כתב: קודשת שבת משבת כל הלילה, ואיזה על ענין סעודה זו. ואפי’ בהבחינת חוספת נשמה יש המשך ענין גלילי ד’.

4. כתב באילה (פרם סק”א): ”ז”ל פסקי תוס’, יחד לאכול מין מאכל שנתא אליו יותר אל על פי שהיה ביוקר, ואם הוא לאכול הרבה מותר יחד אחרים כפי יכולתו, אבל לא יבין.

יציאת מצרים ולידת כלל ישראל

פרשת השבוע מדברת ביציאת מצרים, ובקריעת ים סוף שהיא היתה הגמר של יציאת מצרים, ובה עם ישראל הגיעו לשלומיהם והשגה. ואנו מצויים במצות זכירת יציאת מצרים כל יום וכדכתיב (דברים טז, א): ”למען תזכר את יום יציאתך מארץ מצרים כל ימי חייך”. ואף שקריעת ים סוף היתה גמר הגאולה, אעפ”כ נצטוונו להזכיר את יציאת מצרים ולא את קריעת ים סוף. אמנם יש מחלוקת בפוסקים אם יוצאים ידי חובת זכירת יציאת מצרים בהזכרת קריעת ים סוף [עיין מגן א”ו ועקב”א הו”ד משנ”ב סימן ס’ סק”ג]. ומו”מ עיקר הזכירה היא היציאה במוצ”ש. וז”ה בשלח פרעה את העם, שזה היה שורש הגאולה. וזהו הזמן של ”העם ההלכים בַּחֲשֵׁךְ רָאוּ אֹרֶךְ גָּדוֹל” (ישעיהו ט, א). אך כל התהליך לאחר היציאה ממצרים, וכן קריעת ים סוף, היה המשך וחלק מהגאולה והלידה של כלל ישראל, וכדאיתא (שער הכונות דרושי הפסח דרוש יב) שהמצאיות בקריעת ים סוף היתה כאותה אילה” (בבא בתרא טז, א) שרחמנו צר ובשעת שגורעת ללדת הקב”ה מזמין לה דרוקן המכיתה בבית הרחם ומתרפה ויולדת, ואלמלי מקדים רגע אחד או מאחר רגע אחד מיד מתה.²

”ואנכי תרגלתי“

והנה אף שהפרשה שלנו דבר הפרשה של הגאולה, אך כבר כתב הרמב”ן (הקדמה לחומש שמות) שעד מעמד הר סיני עדיין גלולים יחשבו. כי הגאולה השלמה אינה ביציאה בפועל ממצרים, אלא במעמד הר סיני שאז שבו למעלת אבותם. וקודם קריעת ים סוף עוד היו גלולים ממש, ולא התנתקו ממצרים, שהרי עדיין מצרים רודף אחריהם.

וביאר הענין, שהנה יציאת מצרים היתה ע”י הקב”ה בעצמו, וכפי שאומרים בהגדה אני ולא מלאך אני ולא שרף אני ולא שילח. וביאר הגר”א (הגדה של פסח) שאינו ולא שליח’ הכוונה למשה, שגם הוא לא היה יכול להוציא את בני ישראל ממצרים, מאחר שהיו שקועים במ”ט שער יטומאה. והקב”ה בעצמו הוציא אותם ברחמים גדולים, עד שבת אחת יצאו לאור גדול, אבל נלקח מהם אור זה אח”כ, משום שלא זה התכלית! כי התכלית היא שישנו מעצמם, ולכן עדיין נחשבו גלולים. ומיד אחר היציאה התחילה עבודתם העצמית. וזה נמשך כל ימי הספירה עד מתן תורה, שאז שבו למעלת אבותם, והגיעו לגאולתם השלמה.

ובאמת כל הדברים הגדולים התחילו כך. וכמו בריאת אדם הראשון, והאדם הגדול בענקים, יציר כפיו של הקב”ה שנברא בשיא הגדלות בחסד גמור, מ”מ שאר הנבראים נולדים קטנים, וצרכים להתעלות. שהתחלה היתה מוכרחת להיות בשיא הגדלות. והוא שהנביא אומר (הושע יא, ג): ”אֲנִיכִי תִרְגְּלִיתִי לְאֶפְרַיִם קָחַם עַל יְדוּעֵתוֹי”.

’נתונים בדין‘

והעבודה העצמית כבר היתה מוכרחת ביום השביעי ליציאתם, שעד עתה קיבלו הכל בחסד גמור, וישראל עדיין לא היו שלמים במעלתם, וכאן התחיל הנהגה של מידת הדין שלטו, ולכן פרעה נתעורר לרדוף אחריהם. וכמבואר בחז”ל (מכילתא, הו”ד ברש”י כאן) עה”פ ”וַיִּשַׁע מֵלֶאֱךָ הַאֲרָלִים” - אין אלקים בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נתונים בדין באותה עתה אם להצילם או להאבד עם מצרים.

ועוד מבואר בחז”ל (ילקוט”ש בשלח סוף רמז רלד) שהשטן ירד ואמר לפניו הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבדה זרה. ולכן כבדי להציל היה כבר צריך את זכותן של ישראל עצמם. ועוד איתא בחז”ל (זוהר בשלח מז, א) עה”פ ”וַיַּפְרֵעָה הַקִּרְיָא שְׁפִרְעָה הַקְּרִיבָת לִבְנֵי שֵׁל יִשְׂרָאֵל אֲבִיבַיָּם בְּשַׁבְּתֵי, שְׁעַל יֵד רִידְפִיתוּ הַתַּחֲלוּ עִם יִשְׂרָאֵל עֲבֹדַתָּם הַעֲצֻמִּית. וְלִכְּן כָּל אֶחָד מִבְּנֵי שְׁקִרְיַת יִם סוּף לָא הִיתָה סַתָּם דְּבָר, וְכַמוּ שְׁאִמְרוּ (מכילתא בשלח ד) שְׁבָאוֹת הַזְּמַן קָרְעוּ כָּל מִימוֹת שְׁבַעוֹלָם, שְׁהִי צַרְיָן לְקַרְוֵעַ אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת בְּשַׁבִּיל לִידָתָן שֵׁל יִשְׂרָאֵל”.

והנה מבואר בדברי רבינו הגר”א שבו הימים הראשונים של הבריאה שעדיין לא היה אדם, קיום העולם היה בחסד פשוט - ”עולם חסד יבנה”. ונמצא שכאן ביציאת מצרים המהלך היה כעין בריאת העולם, שו’ הימים מיציאת מצרים עדיין היה הכל בחסדים גמורים, וביום השביעי התחיל הנהגת הדין דאי אפשר לעולם בהנהגה זו של חסד, וצריך את מידת הדין - ”מִלְּמָן בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֲרָץ”.

”דבר אל בני ישראל - ויסעו“

וזאת התיבועה שהיתה עליהם, והוא מה שאמר הקב”ה למשה (יד, טו): ”מִזֶּה תַּצְעֵק אֶל דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ”. ובפשוטו הכוונה שהיה מספיק הצעקה של כלל ישראל וכדכתיב (חמ”ה ט”ז) ”וַיֹּאֲת זַעֲקָתָם שְׁמַעַתָּ עַל יִם סוּף”, ובדואי שזה הוועיל גם מצד הצעקה של עם ישראל.

אבל באמת מבואר שהיה כאן מצב שכבר לא כל כך מועיל צעקה ותפילה, ומבואר בזה (בשלח מז, א) ”אֶלֶּי כְּתִיב בְּעַתִּיקָא תְּלֵיִם מִילְתָא”, שהקב”ה אומר למשה שעכשיו זה לא זמן של תפילה, אלא זמן שצריך רחמים גמורים. וכדי לעורר את אצל העבודה עצמית של עם ישראל, והוא ענין שמירות נפשם, שיסיעו את עצמם... וכדכתיב ”דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ”. והרי הם לא רצה להקרע, וכפי שאמרו מלאכי השרת ’הללו

1. והוסיף רבינו במקו”א בזה ל’ המהר”ל מארץ שגם באילה הוא רק משל, אך אפשר שהיום שיש הסתר פנים אז גם באילה לא כל כך רואים את גילוי ה’, אבל בזמן חז”ל שהיה הנהגה של גילוי, אז באמת כך היה.
2. א”ה, ונראה מתוך רבינו נאן ובהמשך הדברים, ובמדוע קומות, כי אף שהיציאה באמת היתה כשיצאו בפועל ממצרים, מ”מ בחינת הלידה של כלל ישראל היתה בקריעת ים סוף, וכמו שהביא כאן שקריעת ים סוף הוא כאותה אילה שסורעת לילד. והדברים יבוארו בהמשך בזה.
3. ורגיל היה להזכיר רבינו שהגר”א מבאר כי הנחם במדרש הוא בדוקא אני ולא שליח’, ולא כפי שכתב בהגדה, לאפוקי הגדה הולדו הוא משה, והוסיף שזוהו הטעם שלא זכר שמו של משה בהגדה של פסח אלא פעם אחת בלבד, כדי שלא נטעה לומר שהיה זה חלק ביציאת מצרים, אלא היא היתה על ידי הקב”ה לבד.
4. א”ה, ובמקו”א אמר רבינו שאי אפשר שיציאת מצרים תהיה על ידי מלאך, כי היא עצמה היה שוקק בטומאת מ”ט. והוא מהזוהר (ח”א טז, א).
5. א”ה, מבואר בפסוק ד’ שהיו צרכים ישראל להתרגל, היו אומר: שהיו צרכים להגיע מעצמם להגדת אותו אור גדול, באופן של דרגה אחר דרגה. וישאר ענין והתחיל מוכרח שיצאו מעצמם, וממילא הוא במידת החסד בתכלית וכאשר יבואר. ואמ”כ נלקח אור זה, והתביעה היא להשיג ולעלות בעבודה עצמית.
6. ובמקו”א יבאר רבינו מה שאמרו חז”ל ב”ל”מ ש”קשה... קריעת ים סוף, ואינו מובן מה שייך קושי אצל הקב”ה והרי לא ייפך ולא ייגע” (ישעיהו מז, כ). אלא כי שנתחילה מידת הדין. והיו צרכים את זכות עצמם בשביל לכות לגס, ובהו יקושי. ובהו יבאור גם ש”ל חז”ל לקריעת ים סוף ולא ליציאת מצרים, ששם הכל היה ברחמים גמורים. אלא היו צרכים אז לזכות עצמם. וישו”מ שליט”א ציין שיעקר הענין במבואר באברהם ב”ש ח”ב דרוש ה ע”ב]
7. והוסיף רבינו דמבואר שיש בה חסון קצת שמבלי הפחד מפרעה לא התחילו, וזה ע”י שלא קיבלו את משה לגמרי, ואמ”ל.
8. א”ה, שזה מרמז על שינוי בעצם הבריאה, מה שלא היה ביציאת מצרים, כי היו צרכים כאן לעבודתן העצמית.
9. רגיל היה רבינו להזכיר שבספר ”אברהם” כתוב שהשולשים יום קודם הפסח מתחילה הארה גדולה וצריך להבנה גדולה להיכנס לחן כראוי. וכמו שיבאיר מצרים היתה הארה גדולה מאד, שעם ישראל היו שקועים בתוך טומאת מצרים ערות הארץ והיו מוכרחים לצאת מיד בחיפזן גדול כדי שלא להשתקע שם. והקב”ה האיר להם שלא לפי מדרגתם, ועל זה נאמר (ישעיהו ט”א, ה) ”העם העללים בחשך ראו אור גדול” שזה היה הכל חסדים גמורים, וכמו שקריעת ים סוף היה צריך עבודה עצמית, אז כל שנה ושנה מתחדשים בזמנים אלו האהרות שהיו, וכמו שבלי חסד הדין היו האהרות גדולים מאד ועל”ית מדרגה של לפי מדרגתם... ל”לה יום יאיר” (תהילים ק”ט, ג), וזו אפשר להלך לא זהו הכל, ולכן ההשפעת החלוצית בתת אילת והושטן מוטריט, וכמו שיבאיר מצרים הזמה קטוב גדול שהללו והללו עובדי עבודה זרה, לכן ההשפעת החלוצית תלושית יום קודם החג בהדרגה, וזכה שיותר מתקרבם ההשפעות יותר גדולים, וצרכים להתנזר לאור הגדול. ואמר רבינו ד’ על היום הרבה יותר, כי ביציאת מצרים היה חסד חסדים פשוטים, אבל היום צריך לאור הכנה גדולה... ופושט כי רבינו ח”י חסד עצמו, וגם היה לומד מספר פסחים קודם החג בהכנה פסח. ותלמיד רבינו מספרים כי ברוב השנים במוצאי יום הפסח אחר תפילת מרבית ספר היה מתחיל בלימוד מספר פסחים עם כל הכוחות. וקר ביזמו האחרון של רבינו כבר עסק בלימוד הלכות פסח כהנהגה בתפילת ליקראת האור גדול.
10. א”ה, ומפורש בשייר השירים ”פסטי ברככי פרעה יתמך רעיתי”, ופרש”י: דמיתר רעיתי שתתקין

בינו הגדול מן ראש הישיבה בעל ה"דרכי שמואל" זיע"א

עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז (ילקוט הראובני פרשת בשלח עה"פ חיל פרעה), שבאותה שעה ישראל היו עדיין עובדי ע"ז. וזה היותו במה שבקשו מלאכי השרת לומר שירה, אמר להם הקב"ה ע' מעשי ידי טובעים ביים ובאתם אומרים שירה, והיינו שהעלוינים ארו שישאל בעצם לא ראויים לקריעת ים סוף, ולכן לא יכלו לומר שירה על טביעת המצרים שלפניהם זה "מעשי ידי טובעים ביים".

וזהו מה שנתבאר לעיל שקריעת ים סוף נמשל ללידה קשה, כמו אצל אילה שרחמה צר ובא מה ומכיסה, וכך היא יולדת. והיינו, שנשיכת הנחש היא בדרך כלל סכנה שהוא מרמז על מית דוי"ז, ודווקא על ידי הכשתו נפתח הרחם והוא ההצלה. וכמו כן בקריעת ים סוף על ידי מיתת הדין הקשה נבקע הים, ודווקא עי"ז נהיה שורש הגאולה.

דרגת השירה

דווקא בקריעת ים סוף זכו למעלתם הגדולה, ונקרא דור דעה, ואז אמרו שירה. והשירה הזאת היא שירה של לעתיד לבא כדאיא בחז"ל על הכתוב "אז ישיר", וזה שירה שנשארה לעולם. ואף שמבואר שהניסים שיהיו לעתיד לבוא יהיו יותר גדולים כדכתיב (ירמיהו טז, ד-טו) "ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים: כי אם חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים ומכל הארצות אשר הדיחם שמה והשבתם על אדמתם אשר נתתי לאבותם", ואז יהיו ניסים יותר גדולים, ובגמרא (ברכות יב, א) נחלקו אם לא יזכר עוד כלל ניסי מצרים או שיציאת מצרים יהיה ספיקי וקביצי גלויות עיקר, אך מכל מקום תשאר השירה לעתיד לבוא - "אז ישיר משה וכל בני ישראל". ומבואר בספרים שאם אומרים את השירה בשמחה אכלו עברנו מצרים, ואם כן, אפשר לזכות הרבה... ואיתא בזהרה (ח"ב נדב), שיש לומר בכל יום שירת הים, וצריכה להאמר בשמחה וידמה בדעתו כאילו באותו היום עבר ביים. ואפילו לאחר שיחיו המתים יאמרו שירת הים, וכדרשת הגמרא (סנהדרין צא, א) "אז ישיר משה" - שר' לא כתיב אלא ישיר מכאן לתחיית המתים מן התורה. ומבואר שגם בחתיית המתים ישירו את שירת הים. ובאר הגר"א שזה נרמז במה שאנו אומרים בתפילה 'מירות שירות ותשבחות ברכות והודאות למלך א-ל חי וקיים, 'מירות' זה פסוקי דזמרה, 'שירות' זה שירת הים, 'תשבחות' זה ישתבח, ו'ברכות והודאות' זה ברכות קריאת שמע.

חירות עולם

ואז היה יציאה לחירות עולם, וכמו שאומרים בתפילה כל יום 'ויצא את עמו ישראל מתוכם לחירות עולם', שגם אחרי כל הגלויות והצרות שעברנו מאז, עדיין נשאר היציאה ממצרים היתה יציאה לחירות עולם. וכמו שחזרו חז"ל (מגילה ד, א) עדיין נשאר עבדי פרעה והשתא עבדי ה', ולגבי אשורוש אכתי עבדי אשורוש אנו, שמתאשורוש עדיין לא נגאלנו לגמרי, אבל מפרעה יצאנו לגמרי שהיתה גאולה שלימה והיינו עבדי ה'. וכל זה היה בקריעת ים סוף, שכל יהודי יש בתוכו את הנקודה הפנימית שהשיגו בקריעת ים סוף, וזה התחילה של הגאולה לעתיד לבוא שעמוק עמוק בתוך לבו של כל איש מישאל בקיימת הפנימית הזאת שנתגלתה בקריעת ים סוף. וזכינו לבק על ידי האבות הקדושים שאלו שהעמידו את הפנימיות הזאת, 'חבל על דאבדין ולא משתכחין', ולכן כל גאולת מצרים וקריעת ים סוף היתה בוכות האבות שהם מוזכרים בכל הפרשות ובמדרשים, כיון שבזכותם נגאלו. ורש"י בסוכה (מז, ד"ה אני והו) כתב של השמות מרומים שבפסוקים של קריעת ים סוף שאז היו כל הגלויות הגדולים.

"לחם אפירים אכל איש"

ורק אחרי ההכנה הגדולה הזאת, זכו להיות מאוכלי המן, שהרי לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן (מכילתא בשלח טז, ד), וגם שבביל אכילת המן היה צריך הרבה הכנה, ולא היה שייך לתת מן למי שאינו בדרגה גבוהה. ואמרו בגמ' (יומא ע"ב): "לחם אפירים אכל איש", לחם שמלאכי השרת אוכלין אותו, דברי רבי עקיבא, וכשנאמרו דברים לפני רבי ישמעאל אמרו להם: צאו ואמרו לו לעקיבא: עקיבא טעית, וכי מלאכי השרת אוכלין לחם, והלא כבר אמרו לחם וגו' אלא וכו' לחם שנבלע במאתים וארבעים ושמונה אברים. ומבאר הרמב"ן (טז, א) שזו שמונתה שעה שראתה שפחה על הים מה שלא ראוי יחזקאל, ונתעלית נבשמ והוכשרו להתקיים שנתגלותו שזוהו זיו העליון. וראי במחלקת התנאים האם פירוש "לחם אפירים" הוא לחם של מלאכי השרת או לחם שנבלע באברים, שכל נבאר צריך מזון ומלאכי השרת ניזונים מזיו השכינה, והמן הוא כבר בדרגה אחרת שהוא מתולדות האור העליון שנתגשם ברצון הבורא ית', וזהו לחם שמלאכי השרת

אוכלין אותו, אבל רבי ישמעאל פליג משום שקיום המלאכים הוא מזיו אור העליון בעצמו, ואצל עם ישראל זה התגשם וירד לארץ בצורה של מן, ואמנם בשרוש זה אותו הדבר ממש. ועם ישראל כיון שזכו להשיג את הזיו העליון בקריעת ים סוף, לכן אח"כ כשאלו את המן הם נשארו שייכים לזה, ועי"ז היו ראויים לקבל את התורה.

וכלל ישראל היו צריכים הכנה לאכילת המן, שהרי אם בהמה תאכל ג' פעמים ביום מאלך אדם לא תיהפך להיות אדם בר דעת, וכך גם אם אדם יאכל מאכל של מלאך לא תעלה מזה לדרגת מלאך, אבל כיון שבקריעת ים סוף עם ישראל זכו לגילויים גדולים, וכמבואר בחז"ל שראתה שפחה על הים מה שלא ראוי יחזקאל בן בוזי, שהם זכו להשיג את 'הזיו העליון', לכן היו ראויים לאכול את המן ועל ידי זה נשארו בדרגה זו של הזיו העליון, והיה צריך הכנה גדולה לזכות להגיע באמת למדרגה של 'לחם אפירים אכל איש'.

"אני תרגלתי" - במן

וברש"י עה"פ (טז, לה) "ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה" הקשה: 'והלא חסר שלושים יום, שהרי בחמישה עשר באייר ירד להם המן תחלה, ובחמישה עשר בניסן פסק, 'אלה מדי שבעה ימים היו ישראל מוצרים טעמו בהם טעם מן'. והביאור בזה, מכיון שהעלות והכנת תוך כדי היציאה ממצרים, ובזמן שנגלה עליהם "אור גדול", ממילא שרתה הקדושה והשפיעה גם על העוגות עצמן, ולכן היה בהם טעם מן.

ועוד, מבואר ביותר על פי דברי הרמח"ל במסילת ישרים שעה הקדושה (פרק כו) שלפי הסדר שלו הרי זה הוא המדרגות: 'יתור יתעלו הדברים הגשמיים אשר ישמשו לאחד מתשמשיי במה שיהיה משתמש בהם, ממה שיורד הוא מדביקותו ועליתו בהשתמשו מדברים גשמיים, והיינו שהחסיד כיון שאכילתו היא לשם שמים, מעלה בזה את הדברים הגשמיים, ולכן כיון שבשעת היציאה היו עסוקים ביציאה, לא הספיקו להכניס בתוך ההכנה את מחשבותיהם בצורכי הגוף, ולכן היה בהם טעם מן.

והעולה בזה, ש'אני תרגלתי אפירים' נתיקם גם בענין המן, שכל דבר צריך הכנות ובפרט הכנה למתן תורה - 'שלא ניתנה התורה אלא לאוכלי המן' (עיני רש"י דברי הימים ב' א, ד), לכן גם בזה היו צריכים להתרגל בתחילה ע"י העוגות מצות שהוציאו ממצרים, שטעמו בזה טעם מן, עד שהגיעו לדרגת המן עצמו.

מחית עמלק - אני ולא אחר

וכמו שביציאת מצרים, היציאה הגדולה שגאל הקב"ה את עמו, היה על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו ו'עברתי בארץ מצרים' 'אני ולא מלאך אני ולא שרף אני ולא השליח', כי את היציאה הקב"ה בעצמו עשה, שדבר זה שאולת ישראל תלוי בקב"ה בכבודו ובעצמו, אזי וגם לעתיד לבא יא יא כן, דהקב"ה בעצמו ימחה את זכר עמלק, וכמו שכתוב בחז"ל שנשבע הקב"ה שלא ימחה זרעו של עמלק אלא על ידו בכבודו ובעצמו.

ואנו מצויים מהתורה לזכור מעשה עמלק, ובמג"א (אי"ח סימן ס סק"ב) כתב שזה נרמז ב'קרבנות לשמן הגדול', שישמך הגדול' זה מעשה עמלק, שאין ה' שלם ואין הכסא שלם כל עוד שעמלק קיים.

וזה הביאור במה שמושה רבינו במלחמת עמלק נחלש והיה צריך שיתמכו בו - 'וידי מש' פבדים', שזה היה מחמת שנתעצל במצווה ודחאה למחר, אך עניין זה שייך גם למה שמושה ידע שזה לא המלחמה האחרונה עם עמלק, ויהא עוד גלויות, ועל שיבוא הקב"ה בעצמו למחות שמו, ולכן ידיו כבדו.

עיון התורה כנגד עמלק

ועיקר מלחמתו של עמלק הוא כדכתיב: "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים" וכתב רש"י שעמלק בא לפי שרפו ידיהם מן התורה, ומבואר שאם לא היה רפו ידיהם מן התורה, ממלק לא היה בא להלחם, והיה השם שלם והכסא שלם. לכן עיקר מצוות זכירת מצות מחיית עמלק מקמתיו על ידי לימוד התורה שעל ידי העמל ליגעינה בתורה מכתיבים את עמלק, ש"זהו לעמדת זה עשה האלקים" ותורה היא כנגד עמלק. וזה נוגע אלינו ביותר בפרט בזמנים קשים, שמתגבר הח"ש של עמלק רח"ל, על ידי שרפו ידיהם מדברי תורה, צריך לחזק את עמל התורה, הביקוש והחיפוש בתורה, שזה מה שישבור את כוחו של הערב רב.

ועיקר לימוד התורה הוא בעמקות, ורבינו עקיבא איגור כתב באגרת לנוכדו, לא ללמוד תורה כ'חיותה על גבי הלולים', שלא ללמוד בשחיתות מלמעלה, אלא להתעמק בכל דבר ודבר. ורבי עקיבא איגור הוא זה ששואל את כל הקושיות הפשוטות, משהו שכל דבר הפריע לו, והיה איכפת לו מכל נקודה לבררה בעומק העיון.

וה"אבני נזיר" אמרו שכאשר לומדים ר"ן מקיימים מצוות מחיית עמלק... משהו שעמלק לא לעקם את ראשו, והשכל, ואילו הר"ן מישר את השכל, ועי"ז זה אין מקום לעמלק. וברורה ל' שהיום אף שהירשות והיבול, כל כך קשה, אפילו לומדים בעמל התורה. ומ"מ צריך להתחזק יותר, ובפרט בשבת. ושהדברים יהיו חיים וקיימים, ולא המדרש עיקר אלא המעשה, שהעיקר שהשכל יהיה למעשה ממש, לטוב לנו כל הימים.

הוא מזון רוחני. ופרץ בגמ' אלא מה אני מקיים 'וינתת תהיה לך על אגן' דברים שגרי אומות העולם מוכרין אותו להם. והקשו האור החיים (כאן) והנפש החיים (רוח חיים ג' א) 'שני קדושי עליו כונו לזכר אחד'. שהרי מלבד המן שנבלע באברים אלא ישראל כמבדבד גם בשר קדשים, ובפרט לפי המ"ל שסובר שאמר להם באכילה שר אתא, וכן לפי הר' נצרכים לידע. ויתר, ומכיון ששבר קדשים צריך לאכול בקדושה, ואפילו קדשים קלים ידום לאכול ולם ל' לפניהם מן הקדשים, מלאה גם בשר זה נבלע באברים, שכל דבר שאכילתו היא לשם שמים נבלע באברים. וגם באכילה של שבת צריך להיות אכילה של שמים, ודמצינו דברי הגר"א בישיבה דאל כתיב 'לא תמנען בשבת' אלא 'לא תמנען את השבת' שהאכילה צריכה להיות לשם השבת ולא להנאת כריסו. וידוע גם ביאור החת"ם והגר"א (דברים יב, ג) ע"פ 'ולא תאכל הנפש עם הבשר' שלא תאכל את הנפש שלך עם הבשר שאתה אוכל, שהאכילה תהיה כולה לשם שמים, שלא תשחית את נפשך ותאכל בבהמה.

20. עוד הוסיף רבינו בענין זה, שמלחמת עמלק היא המלחמה האחרונה. וכמו שאיתא במדרש על הפסוק "שלא נא ביד תשלח" דהכונה על השליחות האחרונה של אליהו הנביא "הנה אני שלם לך את אלה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והפורא", ועד שיבוא הקב"ה בעצמו לקיים שבוטעם אני אמחה את זכר עמלק, שהקב"ה כביכול זה ענין של בעצמו, ולא אויב ה', ואין השם שלם ולא הכסא שלם עד שישבר שמו של עמלק, ומבואר ברש"י, שגם הישועה של גבורי הלב לבד לא החלישים נשארו, שקבר רשות רק לשבר בכריו ולא יותר, וגם במלחמת ארץ ישראל לא גמר לה שהשיאר את הע"ז ולא כלה ואז נקרא שמו של עמלק בשון גלוי וקצת. ומה שאול שהביא מעיד ע"י שהוא 'בחיר ה', לא כלה את זרעו של עמלק לגמרי, וכל מה שהיה זה טעיה בתורה, אבל בעצם לא היה להכרית את עמלק עד שקיים הקב"ה בשבתו שאני עצמי אמחה זרעו של עמלק, ומשה רבינו ידע את זה, ולכן היו ידיו משה כבדים.

21. והוסיף עוד רבינו בכ"מ כי באמת מבואר במדרש שעמלק לחם עם מן שחיון לענן 'הנחשלים אתר' וזה היה משבט דן שהיו מחוץ לעניי הכבוד, והיו עובדי עבודה זרה שחז"ל מבואר שכבר אז היו עובדי ע"ז, וזהו מה תורה נכתב מאז הכהן של העבודה זרה, וז' ה' לעומת זה עשה המלך ירמיהו, מפני שאז המלך מאז הכהן הבהו, ולא לעומת זה הכהן הנהיר לעבודה זרה, ומזו שרפו ידיו הם 'אנשים אחרים' שאז המלך לחתם הכהן על הפסוקים של קריאת שמע 'שמעו דלם פן יפתה לבבכם וסרתם ובעדכם אלהים אחרים' שאם הלב מתפתה כבר עובד אלהים אחרים, כי זה המשר שיר של הרפו ידיהם, והרי זה לא התורה - העמל! 'ותהיו עמלים בתורה', וכל רפיון כל שזה כבר פוגע.

22. בהרצאת הענין רבינו היה מוסיף כי מ' העמלק על החלום של יחושע, העמל הגדול ביותר בהתורה, שהיה הגדול והחלום בעמלק, ומרבה ה' החם סופר' כותבו, ורק החת"ם ר' ח' חילת לומר דלם זה... שבתורה היה גדול היה משה, משה מלך דן, שהרי מיד שנודעו תמלא כל היות כולו אורה ומחילתה הגיע לדרגתו, אבל ידעה היה על מלך נורא, וכתבו שהיה שקול כנגד כל ישראל, וירד לו מן השמים כנגד כל ישראל, והיה עמל ומבקש בתורה, שהמתיין למשה רבינו בתחיתת החר עד כולת עמלק שמש, לשמוע דבר ה' מיד בדרתו מהרה, וכל מהותו היה 'נער אל' ומתן מתוך האהל, ומרומז בשמו 'ישוע' 'כן' וכן שכבר הגיע על ידי העמל עד לניצושת של שער הכניסה, וזהו הדרגה הגבוהה, ואילו משה רבינו הגיע על ידי רימו אחרון, ואף שפי שמש כפי חמה ופניו שפכו לפניו, אבל היה כאן דרגה זו של ישועה מצד העמל של בעצמו הגיע לה על ידי המסירות חמה של כולת עמלק שמש, ובחיבה של הגיעה וההשגה בעולם אלא בכלים של העולם הזה, ולכן היה החלום של מלחמת עמלק, שמש שהשיב כחו של עמלק הוא העמל בתורה.

23. במקו"א אמר רבינו: הנה עמלק כוחו היה גדול יותר מכל אומות העולם, וגם כאשר בקריעת ים סוף כולם נבדלו ומגומו, עמלק לא נבדל, ולא היה שייך צלמו נמוגו, נבדלו, ואימתו ראו את כוחו, ורק ברפידים - 'שרפני עמל מדי' תורה! אבל לכן שיש צלמו תורה, גם הכח היה קיים, הוא מתנפל!

פתיחה

לאחר הפסקה של שבועיים, שוב אנו מגישים שיחות הארות מוסריות אשר נמסרו מפיו של מרן הגה"צ רבי אליהו כ"ץ דושניצר זיע"א, ולא ראו אור מעולם, והם לפנינו בפרסום ראשון במדור חדש שהתחיל לפני כמה חודשים. הברכה אחת היא לבני מושל תלמידי הגה"צ רבי אליעזר ב"ר צבי קוגל זצ"ל אשר הסכימו לתת את הדברים ולפרסמם בגלוינו לטובת הטהרה של ראש משפחתם אשר נלב"ע ברישא דהאי שתא ז' תשרי תשפ"ג.

בהזדמנות זו נבוא בתודה ברכה והכרת הטוב מרוב האהגון רבי יעקב אנגלנדר שליט"א מר"ר חברון החדשה, אשר שם עינו על הדברים, ובהערותיו והארותיו מלבנם ומתקנם כראוי. כמו כן, לפנינו פנינים מתוך הספר "אדרת אליהו" מאת הרה"ג רבי נחום סילמן שליט"א, אשר עתיד בעינינו לצאת לאור עולם, על דמותו הגדולה, אשר רבים אינם יודעים צדיק זה מה פעל.

"המגיבה לטבת המפילי לראות בשמים ובארץ"

איאת בנמר"א (שבת פח"א) וי"תיצבו תחתית הרה"ק (שמות יט, טז) אי"ר אבד"מי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כנגינת ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו תהא קבורתכם אי"ר אחא בר יעקב מכאן מודיעא רבה לאורייתא, אמר רבא אף על פן דהור קבלוה בימי אחשוורוש דכתב (קסטו טב, ט) קימו קבלו ה'ה'ה'ה' קיימו מה שקבלו כבר, והנה בתוספת (ד"ה כפה) הקשה וכו' על פי שכתב הקדמוני נעשה למשמע, ותיקן, שמא יהיו חוזרים כשיראו הגדולה וכו'.

והנה יש להבין הרי דור המדבר ראה את כל הניסים הגלויים והישועות שנעשו לו כדי שקבלו את התורה שהיא מורה הדרך אשר ילכו בה, ומדוע כשבה אומה שקבלו לא רצו.

ובהקדם לזה יבואר הפסוק (שמות יט, טז) ויאימר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בענן וקול ענבר ושמע העם בדברי עמך וגם כף יאמינו לעולם יגיד משה את דברי העם אל ה' וגו', והנה ידוע כי עצמות הבורא יתברך אין כל בריה משגת, ואפילו המלאכים שהתגלגל גדולה מהשגת האדם נסתרה בינתם ממנו כאמרם איה מקום כבודי, וכל השגתינו בו מצד ההתחברות אליו, רחום, חנון, גדול, גיבור, נורא, ועוד, וכל תפילתנו אליו מצד הכרתונו בלבד, ואלו השבחים שאנו שואים לתת לו, כי ביותר אין להם השגה. וכי הוא בפיט לר"ה נרפץ לו סתרה ויבנה שרא התורא כי כל המאור הינה העכמה שבעולם, הוא רק ממנו יתברך, ועצמותו נסתרה מעין כל, כאילו בחושך יצתה, ומצד התחברותו אליו הוא יצאנו בו המנהיג הגדול שמנהיג כל העולם באמתו ואין לחסד אם לשבט, ויעקב בריאת עולמו והייטיב לברותיו, ומנהיג כל אחד ופרט בהנהגה פרטית, ומשתלם לפי מעשיו.

וכמו שבאר הגר"א ז"ל על הפסוק (תהלים קיג, ד) דם על כל גוים ה' על השמים בבדוד" דזה אומרים אומות העולם, כי לא האומות כולם מודים במציאות הבורא שברא להם הנמצאים, כי מי יכחיש שהעולם לא נברא על ידי בורא, אלא מצימו, בעל כורפו, והנה הם בראה שהבורא מנהיג את העולם כי דם על כל גוים ה', ואין נאה לו לעסוק להרחיב וישיב חומר אלא "על השמים" שם בבדוד" ומתקטק את בהנהגת שמים ואת שוכני ארץ נתן להנהגת מערכת השמים, ולכן עובדים הם למערכות השמים, ולא רק למערכות, אלא אפילו למי שלדעתם חשובות ואם בעיני המזל. והוה שעבדו מצרים לנילוס יאורם ולפרעה מלכם, וכי כה טיפשים היו שחשבו שנילוס אלוה וכן פרעה, אלא משום שראו בהם שיש להם הצלחה, הם שחשבו כי יבדעו ובעדי המזל ולפיכך יבדעו ועבדו להם, ועל ידי זה יחשבו הם הם בעיני המזל המנהיג ויתפייסו לפניו.

כך אומרים אומות העולם, אבל ישראל אומרים כדכתיב (שם ה') מי פה? אלקינו המגיבה לטבת שענין עצמותו גדולה היא מאוד ורחוקה מבינתנו שגם בשמים אין ללבדו להיות שם אלא כדכתיב (שם ו') הפשפפילי לראות בשמים ובארץ" גם "בשמים" זה משפילי, ובארץ" גם לארץ משפיל עצמו והוא עצמו מנהיג מצד התחברותו אליו וע"י מידותיו, ולא מסר למערכת השמים לנהלה, כי הוא מנהיג את ומערכת השמים וגם כל עושי חלת.

והוה פתח בעשרת הדיברות "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים עבדים" ולא נאמר אשר בראתי שמים וארץ שהוא עשה האמונה. משום שבוהם גם האומות מודים כנ"ל, אלא שחולקיהם על הנהגה, על דא אמר "אנכי ה'", נתמוך במציאות הבורא "אלקיך" אבי כל כוחות שכל הכוחות הנמצאים בעולם ממנו באים, והוא מנהיג כל כח וכח בהשגחה פרטית לאן יפעל כל כח, חכך, תדע שהוה "הוצאתיך מארץ מצרים" והוא על פי ההבטחה שהבטיח לאברהם ואחרי כן יצא, הרי אין לו אלא הנהגה פרטית אותו שהצטיין קיים עתה הלבטחה כי הוא המנהיג, וגם מה שהכה המצרים מידה כנגד מידה הם טיבעו במים גם הם נטבעו, וכן הרבה, ומה שהייתם

ערושת המצוה

משולחן המערכת

חיוק המדות המראה

מין הגאון הצדיק והחסיד רבי אליהו דושניצר זיע"ל רשימות הגה"צ רבי אליעזר קוגל זצ"ל

משועבדים למצרים ואף עבד לא היה יכול לצאת ממצרים וכאן יצא עם גדול ביד רמה, ואף שהם עבדו למול, הם לפי מחשבותם היו רצויים אשר המזל ומדוע פתאום נחפץ הגלגל, אין זה אלא הנהגה פרטית מאת הבורא יתברך מזה שהבטיח להוציא וקיים ובה צדיקים אתם להאמין כי ראייתם במו עיניכם.

אמנם הנהגה זו של הקב"ה באה בשני הנהגות חלוקות, הנהגה נסית והנהגה טבעית, וכדאיאת במדרש (בראשית רבה ה, ה), שמות רבה (א, א) על הפסוק (שמות יד, כז) "ולשש הים לפנות בוקר לאיתנו" לתנאו שהתנתי עמו וכו'. ופירש המהר"א ממרא ז"ל (בגרותו ה' הקדמה ב' ד"ה עוד לקשה), כי הרי ידוע ששני הנהגות ישנם, הנהגה נסית וטבעית, והנהגה הטבעית הוא שבוראו רוצה בהתמדתו ונסית שאין בוראו רוצה בהתמדתו, אלא לכשירצה ותנאי הנהגה במעשה בראשית כלומר עוד בתחילת הבריאה שלכשירצה תיכנע הנהגה הטבעית בפני הנהגה הנסית וישמור בהנהגה נסית, ולפיכך שישבור המי צרך משה לנטות ידו כדי להכניע הנס בפני הטבעית מפני שכבר תפסה הנסית מקומה, והוה שאמר לתנאו, שכך התנה ונתן עוד בתחילת הבריאה הנהגה הנסית ושתיכנע לה הטבעית לכשירצה.

ועתה נבוא לביאור הפסוק (שמות יט, טז) "והנה אנכי בא אליך בענן ה' כי הקב"ה היה יכול לדבר עם משה רבינו ע"ה לא רק "בענן

מארי דחושבא

רבי אליהו נחשב לימארי דחושבא" על כל מעשיו, כשכל רגעיו ספורים ומנצל את זמנו עד תכלית, וכן כותב רבי דוד זריצקי ז"ל בתולדות אהרן: "נחלת אלוה" אודות מדה זו:

התלמידים מספרים אל על גדלותו במורה, אל על שיעוריו, אל על שחיותיו המוסריות, היו בדורו כמוהו. אבל הם מספרים על מסכת חייו, על שעות שעות בכל יום, ביום פשוט של כל אדם, ביום פשוט - יום שני או חמישי שבשבו כאשר כל אדם עסוק בעניניו עצמו, היו חייו של רבם הגדול חיי יום כיפורים, לא מחמת התענית - הוא לא הרבה לצום - אלא מחמת המציאות העילאית שנמצא בה תדיר.

המספרים על אדם שה"שייטי" וכל מה שמתחייב מזה לא מש מנגד עינו. והזהירות הקפדנית שכמעט כלתיו מתקבלת על דעתו של אדם פשוט כמוני. והזהירות מבואה דבואה מצל צלו של חשש גדול, מראה כלתיו העולה אולי לגרום נזק למישהו בנפוח משהו פרוטה, בפחות מכל שווה המקובל אצלנו. אבל מי יודע ערך של הדבר מבחינת הגזל בפמליא של מעלה?!

כל החיים, כל המחשבה, כל שעה ושעה בחיי קודש היו לעבודת ה'. מעולם לא הסיח דעתו שהוא עבד לעבדי ה'. מעולם לא הסיח דעתו שהוא מנצח בפרוודור, ומעולם הוא לא הסיח את דעתו מן העובדה שהוא מאומה - אין ואפס, וכל מי שנמצא לידו הוא גדול חשוב צדיק וחסיד ממנו.

שח הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל: הוא אומר בשם גדול אחד על המלכו ז"ל (בבא בתרא עח, ב) כי רבי אביר המושלם באו חשבון" - בזוא: וזה נחשב חשבון של עולם, מלפנים האומר בגללים ללא שרוכים ואח"כ התחילו ללכת עם שרוכים, נניח שקשירה זו לוקחת רק שניה וחצי, אבל נחשב כמח לוקחות ביום, כמה במשך שבוע וכמה במשך שנה - ס"ה בשנה, שבעת אלפים תרס"ה שניות שהם יותם מקי"ז שעות והם בערך תשעה מים. ואם עושה כן על כל שנה שהוא זו, הרי כאן בערך "ש"י מים בחייו והם כמעט שנה, וכשיבוא לבי"ד של מעלה יאמר לו ביטלת מן התורה במשך ימי חיך שנה אחת עבור שרוכי נעליים. וכל שכן אם נעשה חשבון כמה ביטל לצורך אכילה וצורך שינה וזהו "חשבון של עולם".

תלמידי הגאון רבי אליקים שליזנר שליט"א סיפר: בעמדותיו בשעת השיעור נשים היה יכול לראות את השעון, בכל זאת הרבה פעמים לפני גמר השיעור היה רגיל לשאול איה בחור מה השעה, כשענה למשל 5 רגעים לפני שעה 1, אמר "מען קו יניש זאגן קיין [שקך], סאיז 3 מינוט סו איינס" - לתלמידי הגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל: שמוערת מרבי אלה נדונצ' שרבי אצל בלאזנר זצ"ל לפני ימים נוראים כי יש לכל אדם קצבה כמה תיבות ידבר במשך ימי חייו, ולכן צריך להזהר לא לדבר יותר מדי שח"ו לא ישרא אה"כ...

עוד בענין ניצול הזמן, שח תלמידו רבי פנחס צבי רזן זצ"ל: זכורני, אותו יום נישש אלי אחו ברורעי בחביה ואמר: דע לך, היום נהנת' איש כשורה... הוא, רבי אליהו, שכל הליכותיו שקולות ומדודות. איש ההלכה המופלא. האדם שהחזן איש העיד עליו שניכר בו שמעוררו לא, כעס, הוא נהג שאלה קטנות.

כן - אמר רבי אליהו - היום נסעתי אל הרופא בתל אביב, וכשהגעת שאלתי את הדלת נעולה ועליה שולט "היום אין קבלת קהל". חרתי אפוא לשיבה. ובכן - שואל אני - במה נהג רבינו שלא כשורה? קורה שה' שרופא איננו, יחזור ביטול ויסע למרחק? - לא - משיב רבינו - איך מבין, איך עזבתי את הישיבה ונסעתי לתל אביב, יש בכך ביטול תורה, אבל אני להתרפאות פסיכית, שיהיה לי כח ללמוד וללמד, והנה הדלת נעולה. מה פירושו של דבר? מאותתים לי מן השמים שאינם חוששים ללימודי, שאיני בסדר, שמוכנים שאבטל גם מחר שעות לימודים.

עד ארבעים שנין לא קאי אינש אדעתא דרבי" - עברו ארבעים שנים מאזעו מאורע ואני מתחיל להבין, מעולם, פרט למקרים בהם לא היה בסדר, לא מצא רבינו דלת נעולה, מעולם לא טרח בחינם, לא היה לו בעולמו סתם מקרים.

עוד סיפר תלמידו הני"ל: באחת השבתות בבין הזמנים עלינו מספר בחורים ללמוד בישיבה, חלק מהזמן דברנו על דא ועל הא, כשראה רבי אליהו שפנו מדברים בדברים בטלים, אלא דיבר, אלא שתובט לידיו בהלך ושוב. ראינו את רבי אליהו מתקרב, באהקדו, וכך עשינו מספר פעמים עד שנישש אלוה היסטוס רב ואמר: שניה בשבת תענוג, אולי תרדו לישון באחד הדברים - כי ראה שאנו עייפים מאד - ותרויחו שלב תדברו בדברים בטלים...

החוקר התלמיד: ראינו גם עד כמה קשה עליו להעיר לנו עד שהעיר מה שהעיר, ראינו את הזהירות שלו לא לפגוע גם בתלמיד צעיר.

סיפר תלמידו הגאון רבי יהודה זמזיח סגל זצ"ל: רבינו היה רגיל לומר כי בוראולין, השקדנים הגדולים גם לאחר עזבם את כלי הישיבה והמשיכו תמיד בשקדנות, ומנה מהם שניים אחר ונתרו בזמן הזה; הגאון רבי ניסן בן ציון ציוני זצ"ל שהיה בר קרית חיים ע"י חיפה ואת"כ אב"ד גיטין שם, והגאון רבי שמואל יפה זצ"ל אב"ד ח"י בת"א, ומנהו היו יכולים לראות ולהבחין איך להעריך כל דקה של תלך אלביד גם לאחר ניכיו כל העבודות התורניות שלהם, היא נשארה אלה לפחות שמונה שעות לימוד תורה וכו' בימים...

סיפר הגה"צ רבי זאב איידלמן זצ"ל שפעם אחת אמר רבינו לבחור שהתאמר בזה"ל: נו, לחתן הרי ש הרבה עולה, וזכורני שאני למדתי מהתנאים שלי עד החתונה ארבע עשרה פעמים הלכות נדה.

לדבר עם משה רבינו ע"ה לא רק "בענן" כי משה הוא בחיי הנביאים שמתכלל באספקלריא המאירה, אלא בעיקר התכוון כאן הקדוש ברוך הוא, שישראל יראו איך שמדבר עם משה, ואם יראו בחוש וספרו לבניהם אחיהם מוסרים בוסר, וישראל אין יכולים לראות באספקלריא המאירה, לפיכך הורחז לדבר עמו יבעני העון, כדי שגם הם ישמעו ויאמרו שהרי יראו בחוש, שאם זה היה רק ידיעה לבד על פי אות, שראו אות שמואה שמושה צודק שהקב"ה ידבר עמו, הרי אב בא נביא שקר ומראה אות לכלי להאמין, לסור ח"ו מחוקי התורה אפשר ואמין לו שגם הוא מראה אות, אבל אם ראו בחוש מי יוכל להכחיש אות, ולבניהם הרי יש להם את מסורת אביהם שראו ואין מוסרים אבות לבנים בוסר.

זהו מה שאמרו ר"ל על הפסוק (שמות כט, ט) "וכל העם את הקולות" - רואים את הנשמע וכי" (מכילתא פרשת ט' והו"ד ברש"י), וכביאור רבינו חיים מאלוזין ז"ל (ענין נפש החיים שיי"א בהגהה) שישאלו את השעת קבלת התורה במדרגה עילאית מאוד כשפרשו מהבלי עולם הזה לגמרי והיו כולם רוחניים, כל חושי התאות נתרכו לשכל, למחשבה שהייתה עסוקה בשמיעת עשרת הדברות זה היה אצלם, כלומר שהם שמעו דברים רוחניים בלבם, ששכלם היה רוחני ולא ראו את הדברים האלה לאור המציאות, אבל אם הם היו בעולם המציאות בשמיעת דברים הללו, אפשר שלא היו מקבלים עליהם, כי קשה ליהנות מהנאות העולם על ידי דרכים אלו, והגוף מחומר יסודו, וכל התחבולות שמנתחשים הם להשביע רצונו, ואין יקבל על עצמו דברים רוחניים בניגוד למציאות שבאדם. והוה שהעולם הזה אצלנו בגדר ראייה, והעולם האלו בגדר שמיעה, - שומעים אנו שאם נתנהגו כאלו דרכים בניגוד ליצרנו נזכה לעולם הבא הרי זה בגדר שמיעה.

והוה שאמר שהם דור המדבר שקבלו את התורה, ראו את הנשמע. והיינו שמה שאצלנו בגדר שמיעה שהוא העולם הבא הרוחני, אצלם היה בגדר ראייה, שהיו רוחניים ושומעים את הנראה. ומה שמצויים להם תפרשו מזה ההנאה אל מזו, כיון שאינם שייכים עכשיו לעולם הזה הרי הנאות העולם הם בגדר שמיעה, ולא אכפת להם מהם, והקב"ה הביא אותם לאותה מדרגה כדי שקבלת התורה שכולה רצופה משכל ומחשבה ורוחניות, וזהו עילוי במדרגה גבוהה עד לנבואה שכולו שכלי יותר יבינו את הדבר השכלי העמוק, אבל חיסרון הוא לבניהם שטוענים שכל קבלת התורה הייתה בעל כורחם, כלומר לא שאלו את הגשם

בענין הזה משום שהיו מופרשים ממנו, אבל הם הבנים שחייב בעולם הגופים אין הם מסכימים לעול כזה, אין הם מוכינים הרוחניות ואין להם אלא הנאות הגשמיות. וזה שאמרו ז"ל במליצתם "כפה עליהם הר כנגינת" כזה שכופים עליו כוס ואינו יודע הנמצא בסביבו, כך ישראל. אל לא היה להם כל מנע עז זה העולם, והוה "מודעה רבה לאורייתא" שהדורות הבאים יסמרו מודעה על קבלת התורה, אבל הדר קיבלוה בימי אחשוורוש שנאמר "קמו וקבלו" קימו מה שקיבלו כבר, והוא שראו שאפילו במדינה זרה שאין להם תחת משלתם ואין להם בתיים בבית המאקד שנטעו שם נסים גלויים ואז היה בהנהגה נסית, אבל לכשגלו לא הייתה להם הנהגה נסית טבעית בהסתור פניהם, ואם טבעית הכול הולך בדרך הטבע ומה לא התנהגו על פי דרכי התורה, אבל כשראו שאף בימי אחשוורוש לא בהנהגה נסית אלא מוסרתם, גם על פי הליכותם בדרכי התורה שהלך מרדכי לא חש התחושה הולך וגם מה שהתענו ועל כן הביא זה להם גם לנס על פי הטבע גם בגשמיות, נמצא שההליכה בדרכי התורה גם טוב בעולם המציאות הגופיים, ולא קבלו עליהם מרצון.

1. רובינו פתח תבואת תש"א וחסוף רובו שיש לאין בזה לדברי הח"ת סופר" ז"ל (תורת משה שמות יח, טז) "ה' מי פה? אלקינו המגיבה לטבת" שענין עצמותו גדולה היא מאוד ורחוקה מבינתנו שגם בשמים אין ללבדו להיות שם אלא כדכתיב (שם ו') הפשפפילי לראות בשמים ובארץ" גם "בשמים" זה משפילי, ובארץ" גם לארץ משפיל עצמו והוא עצמו מנהיג מצד התחברותו אליו וע"י מידותיו, ולא מסר למערכת השמים לנהלה, כי הוא מנהיג את ומערכת השמים וגם כל עושי חלת.

והוה פתח בעשרת הדיברות "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים עבדים" ולא נאמר אשר בראתי שמים וארץ שהוא עשה האמונה. משום שבוהם גם האומות מודים כנ"ל, אלא שחולקיהם על הנהגה, על דא אמר "אנכי ה'", נתמוך במציאות הבורא "אלקיך" אבי כל כוחות שכל הכוחות הנמצאים בעולם ממנו באים, והוא מנהיג כל כח וכח בהשגחה פרטית לאן יפעל כל כח, חכך, תדע שהוה "הוצאתיך מארץ מצרים" והוא על פי ההבטחה שהבטיח לאברהם ואחרי כן יצא, הרי אין לו אלא הנהגה פרטית אותו שהצטיין קיים עתה הלבטחה כי הוא המנהיג, וגם מה שהכה המצרים מידה כנגד מידה הם טיבעו במים גם הם נטבעו, וכן הרבה, ומה שהייתם

2. רובינו פתח תבואת תש"א וחסוף רובו שיש לאין בזה לדברי הח"ת סופר" ז"ל (תורת משה שמות יח, טז) "ה' מי פה? אלקינו המגיבה לטבת" שענין עצמותו גדולה היא מאוד ורחוקה מבינתנו שגם בשמים אין ללבדו להיות שם אלא כדכתיב (שם ו') הפשפפילי לראות בשמים ובארץ" גם "בשמים" זה משפילי, ובארץ" גם לארץ משפיל עצמו והוא עצמו מנהיג מצד התחברותו אליו וע"י מידותיו, ולא מסר למערכת השמים לנהלה, כי הוא מנהיג את ומערכת השמים וגם כל עושי חלת.

והוה פתח בעשרת הדיברות "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים עבדים" ולא נאמר אשר בראתי שמים וארץ שהוא עשה האמונה. משום שבוהם גם האומות מודים כנ"ל, אלא שחולקיהם על הנהגה, על דא אמר "אנכי ה'", נתמוך במציאות הבורא "אלקיך" אבי כל כוחות שכל הכוחות הנמצאים בעולם ממנו באים, והוא מנהיג כל כח וכח בהשגחה פרטית לאן יפעל כל כח, חכך, תדע שהוה "הוצאתיך מארץ מצרים" והוא על פי ההבטחה שהבטיח לאברהם ואחרי כן יצא, הרי אין לו אלא הנהגה פרטית אותו שהצטיין קיים עתה הלבטחה כי הוא המנהיג, וגם מה שהכה המצרים מידה כנגד מידה הם טיבעו במים גם הם נטבעו, וכן הרבה, ומה שהייתם